

KATOLIKUSOK
DEBRECENBEN
1715-2015

KATOLIKUSOK DEBRECENBEN 1715-2015

SZERKESZTETTE:
TAKÁCS JÓZSEF

DEBRECEN, 2015

KATOLIKUSOK DEBRECENBEN
1715-2015

Szerkesztette:
Takács József (1953)

Debrecen, 2015

ISBN 978-615-80243-0-3

© Szerzők, 2015
© Szerkesztő, 2015
© Nagy Gábor, 2015 (fotók)
© Szlovák Péter, 2015 (fotók)

Borítóterv:
Takács József és Tímár Tamás

A borítón 20. sz. elei miseruha és
az 1907. évi zászlószentelés fényképfelvételének
részlete látható

Minden jog fenntartva. Jelen könyvet, illetve annak részeit
a kiadó előzetes, írásos engedélye nélkül tilos reprodukálni,
adatrögzítő rendszerben tárolni, bármilyen formában,
vagy eszközzel – elektronikus, vagy más módon – közölni.

Kiadja:
Debrecen-Nyíregyházi Római Katolikus
Egyházmegyei Levéltár és Könyvtár
4024 Debrecen, Varga u. 17.
Felelős kiadó: Takács József könyvtárigazgató

Könyvterv és tipográfia: Tímár Tamás
Nyomdai munka: Kapitális Kft.
Felelős vezető: ifj. Kapusi József

A KÖTET SZERZŐI ÉS KÖZREMŰKÖDŐI

Szerzők

Baranya Csaba	Debrecen
Baranya Péter	Budapest
Beke Margit M. Adéla	
SSND, DSc	Budapest
Bényei Miklós, DSc	Debrecen
Blaskó Barbara,	
doktorandusz	Debrecen
Bódor Edit	Debrecen
Csorba Sándor	Oradea/ Nagyvárad
Dobos Mihály	Debrecen
Fáy Zoltán	Budapest
Géczy M. Erzsébet	
SSND	Debrecen
Havas Lászlóné	Debrecen
Héjjas Pál, dr.	Budapest
Horváth Mihály	Szeged
Ivanics M. Andrea	
SSND	Debrecen
Juha Enikő, dr.	Debrecen
Kelényi György, DSc	Budapest
Keresztes László, DSc	Debrecen
Keresztesné	
Várhelyi Ilona, dr.	Debrecen
Koltai András, PhD	Budapest
Lakatos Andor, PhD	Kalocsa
Lakner Lajos, PhD	Debrecen
Mudrák József, PhD	Debrecen
Novák Csaba	Debrecen
Nyárádi Anna Mária,	
PhD	Budapest

Orosz Lőrinc, Rev.	Debrecen
Pandula Attila,	
Dr. habil.	Budapest
Papp József	Debrecen
Surányi Béla,	
PhD. habil.	Debrecen
Szabó György	Debrecen
Szaplonczay Miklósné	Szeged
Takács József	Debrecen
Tóth Ágnes	Debrecen
Uri Sándorné	Debrecen
Vasváry Zsolt	Debrecen
Velkey Ferenc, CSc	Debrecen

Fordítások

Géczy M. Erzsébet	
SSND	Debrecen
Gonda Imre, dr. Rev	Eger
Kiss Sebestyén, PhD	Debrecen
Koltai András,	
PhD	Budapest
Lieli Mariann	Debrecen
Németh Béla Elek,	
CSc	Eger

Fotók

Nagy Gábor, Szlovák Péter

Nyelvi lektorálás

Géczy M. Erzsébet	
SSND	Debrecen
Havas Lászlóné	Debrecen

DEBRECEN-NYÍREGYHÁZI
MEGYÉSPÜSPÖK

AJÁNLÁS

Ez a kötet a debreceni katolikus újjászületés 300. évfordulója alkalmából meghirdetett emlékévként célkitűzéseit hivatott szolgálni.

1715-ben iktatta az országgyűlés törvénybe Debrecen szabad királyi városi rangját. Ennek feltételül szabták, hogy a város „telket biztosít” a katolikus templom és a ferences kolostor építéséhez. Erre a feltételre hivatkozva alapította meg 300 éve Csáky Imre nagyváradai püspök a Szent Anna-plébániát, és ezzel 168 év tilalom után visszatért a városba a katolikus vallásgyakorlat. Szerzetesek jöttek ismét a városba, és elkezdték lelkipásztori és tanító munkájukat. Fölépült a Szent Anna-templom, és lett a katolikus jelenlét jelképe a városban mindmáig, lelki otthont nyújtva a katolikus vallású polgároknak, akiknek száma fokozatosan növekedett.

Az eltelt 300 évre emlékezünk. Ezen idő alatt különböző intenzitással, de mindig gyarapodott a katolikus hívek közössége, és egyre láthatóbbá vált, illetve gazdagabb lett a hozzájárulásuk a város életéhez, kultúrájához. Templomok épültek, iskolák, szociális intézmények szolgálták és szolgálják az itt élő embereket. 1991-ben II. János Pál pápa látogatásával tisztelte meg a várost, 1993-ban pedig Debrecen lett a székhelye – az általa alapított – Debrecen-Nyíregyházi Római Katolikus Egyházmegyének. Immár székesegyház lett a 300 éves Szent Anna templom.

Dr. Kocsis Elemér ref. püspök, aki a pápalátogatáskor a Tiszántúli Református Egyházkerület vezetője volt, így emlékezett a nevezetes eseményre: „Meghatódva

elem át azt az órát, amikor 1991 augusztusában, a Debreceni Nagytemplomban az egyháztörténet majd félévezredet lépett előre a lelkekben. Ott megtapasztaltuk a krisztusi szeretet egyházszervezetet, tanokat és százados előítéleteket átlépő erejét. II. János Pál pápa szeretetteljes egyénisége volt az, amely hasonló szeretettel találkozott a jelenlévő debreceni reformátusok, és a magyar református egyházi vezetők részéről. Valójában ez a találkozás volt az, amelyik lehetővé tette, hogy a tiszántúli reformátusság szeretettel fogadja az új Debrecen--Nyíregyházi Egyházmegye megszervezését, és az új püspök személyét.” Fényes állomása ez a város és az egyház közös történelmének.

A 300 éves történetnek vannak ugyan tárgyi emlékei is a városban, de az élet összetettebb és gazdagabb, mint az úgynevezett épített örökség. E kötet arra vállalkozik, hogy Debrecen életében a katolikusok mindennapi jelenlétéről adjon számot, illetve – végigkísérve a 300 éves történelmet – értékteremtő katolikus személyekre és eseményekre irányítsa a figyelmet.

Az emlékezés azonban sohasem öncélú. Ezek a lapok a múltról beszélnek, de a jelenhez és a jövőhöz szólnak. A kötet a katolikusok Debrecent gazdagító, múltbeli szerepéről ad vázlatos képet. Ennek megismerése, megfontolása azonban a mai, és az utánunk jövő nemzedékek számára jelent útmutatást és bátorítást. Az események és életművek felidézése további kutatásra, gyűjtő munkára, újabb teljesítményekre ösztönöz.

Isten áldása kísérfje emlékezésünket, és adjon lendületet egyházunkért és városunkért végzett munkálkodásunknak!

Debrecen, 2015. június 27-én,
egyházmegyénk védőszentjének, Szent Lászlónak ünnepén

Nándor Rosák

Bosák Nándor
debrecen-nyíregyházi
püspök

SZERKESZTŐI ELŐSZÓ

A protestánssá lett Debrecenben 1551/52 után több mint 160 éven át tiltott volt és szünetelt a katolikus vallásgyakorlat, melynek visszaállítását – a város heves tiltakozása ellenére – gr. Csáky Imre váradi püspök eszközölte ki 1715-ben a törvényhozásban.

Jelen munka a debreceni katolikus élet ezen esztendőitől napjainkig terjedő 300 évének történetét dolgozza fel – műfaj és módszertan tekintetében is egymástól különböző – nyolc tematikus fejezetben, de a teljesség igénye nélkül.

Debrecen újkori történetének kutatásában a katolikus múlt feltárása eddig elég csekély figyelmet kapott, s ennek következtében szerény számú – bár több értékes – publikációt eredményezett. Jelen kötet lényegesen különbözik valamennyitől. Egyrészt szerényebb amazoknál, mert választott és alkalmazott történettudományi műfajai következtében mellőznie kellett a fejlődés, valamint az összefüggések bemutatását. Másrészt viszont tényanyagában és terjedelmében lényegesen meghaladja azokat.

Megvalósítására az ötlettől a könyv megjelenésig mintegy 14 hónap állott rendelkezésre.

Az anyaggyűjtés 2015. március végével zárult. Ezen dátum utáni események már nem kaptak helyet a kötetben.

A könyv megírását több forráscsoportra kiterjedő forráskutatás előzte meg, beleértve a mindmáig méltatlanul mellőzött funerális (temetkezési) és epigráfiai (feliratos) emlékeket is.

A helyi és a megyén kívüli egyházi (plébániai, egyházmegyei, szerzetesrendi) valamint állami levéltárak anyagából sok, eddig nem (vagy alig) ismert tartalmú dokumentum; a templomokból, kápolnákból, a köz- és magángyűjteményekből számos lappangó, vagy már rég elfeledett, esetleg méltatlanul kezelt tárgyi emlék, archív fotó került elő. Ezeknek köszönhetően a könyv írásának kezdetén meglévő tudományos eredmények és adatok az újakkal számottevően bővítve kerülhettek összegzésre. Kijelenthetjük: nincs egyetlen fejezet sem novumok nélkül!

A feldolgozás csak a latin szertartású katolikusok múltját fogja át és – néhány kivételt leszámítva – csak a Debrecen szűkebb értelemben vett közigazgatási területén történtek számbavételére szorítkozik.

Az évszázadok jelölésére az elírásra és téves olvasatra egyaránt hajlamosító római számok helyett az újabb történeti szakirodalomban egyre jobban terjedő arab számokat alkalmaztuk.

A kronológia – adat- vagy forráshiányok miatt – nem fedí le hézagmentesen a történelmi események sorát. Ez különösen feltűnhet az 1848/49-es, az 1918/19-es és az 1945-49 közötti évek, valamint 1956 történéseinek említésénél. Nem kaphattak benne helyet az időben kevésbé lokalizálható vagy jellegükönél fogva az időrendbe be nem

illeszthető folyamatok (pl. szegénygondozás). Csak egészen kivételes esetekben közöljük az egyházi előjárók kinevezésének, beiktatásának, majd halálának adatait, mert ezek jórészt az archontológia tárgykörébe tartoznak. A Debrecen-Nyíregyházi Egyházmegye főpásztorának Debrecenen kívüli (magyarországi vagy külföldi) útjai és szereplései az egyházmegyei kronológiákban találhatóak. Ezen adatok ehelyütt történő közreadásától eltekintettünk.

A forráskutatások eredményeként az írott forrásokból egy válogatott gyűjteményt nyújtunk. Ezek számottevő részét még vagy egyáltalán nem, vagy magyarul nem publikálták. A szűkebb értelemben vett forrásközlésekhez nélkülözhetetlen jegyzetapparátusról és a kísérő tanulmányokról – több okból – le kellett mondanunk.

A forrásközléseknél – az esetleges elírásokat, betűhiányokat, betűcseréket, a helytelen vagy következtelen központozást stb. is híven tükröző közlés mellett döntöttünk bizonyos eseteket leszámítva.

Az archontológia nem tartalmazza a város valamennyi katolikus iskolájának igazgatóit. E hiányok pótlását a jövőbeni kutatásoktól várhatjuk.

A tágabb értelemben vett történeti irodalom körébe tartozó, itt közölt biográfiák sok új ismeretet és számos meglepetést nyújtanak, s a kisebbségi léthez szokott helyi katolikusok önbizalmát is erősíthetik.

A 300 év alatt Debrecenben élt – mintegy száznegyvenezer főre tehető – összes katolikus közül a jelenkort és a közelmúltat, valamint a klerikusok és szerzetesek egy igen szűk körét leszámítva elenyésző a nevesíthetők száma, s még kevesebb, akiknek portréja is megírható. Valóban: több személy életrajzának megírásáról a forráshiányok miatt kellett lemondanunk.

Azok a már nem élő katolikus személyek kerültek bele az életrajzgyűjteménybe, akik:

– számottevő mértékben járultak hozzá a helyi róm. kat. egyház életének alakításához és / vagy

– fontos szerepet vittek a város tudományos, társadalmi és gazdasági életében és / vagy

– Debrecen szellemi arculatán, anyagi kultúrájának területén maradandó és jó emlékü nyomokat hagytak

– az élet bármely területén kiemelkedő, vagy háborúban, diktatúrák idején hősiesség magatartást tanúsító személyek voltak.

A válogatás eredménye 67 személy, akik közül 5 még a 17. század szülötte, 9 a 18. századé, 25-en a 19. században látták meg a napvilágot, 28-an pedig a 20. században. Hivatás, ill. foglalkozás szerint: 30 klerikus és szerzetes, 12 egyetemi tanár (fizikus, nyelvész, régész, klasszika-filológus stb.) 4 építész, 3 katona. A további hivatásokat foglalkozásonként, ill. szakmánként 1-2 fő képviseli.

A világiak egyházhoz, valláshoz való kötődéséről – esetleg e téren betöltött tisztségük tényén kívül – rendszerint hallgatnak a források. Legfeljebb a hozzájuk közel állók közötti (pl. családi) hagyomány őrzi az emlékeket. Az életrajzokban ez utóbbiak megszólaltatása – a szerzők minden igyekezete ellenére is – elmaradt a várakozásainktól.

Helytakarékosági és esztétikai megfontolásokból a Képi dokumentáció fejezetben a képek és a hozzájuk tartozó szövegek és/vagy képaláírások nem feltétlenül azonos vagy egymással szemben fekvő oldalakon helyezkednek el.

A könyvben említett „ma”, „jelenleg” és velük szinonim további időhatározók a mű megírásának idejére értendők.

Hálával tartozunk Bosák Nándornak, a Debrecen-Nyíregyházi Egyházmegye ordináriusának, akinek jóváhagyó döntése és nagylelkű anyagi támogatása nélkül e munka sem meg nem kezdődhetett, sem el nem készülhetett volna.

Megkülönböztetett köszönet illeti a könyv szerzőit és fotósaikat, akik felkérésünket elfogadva – sok egyéb feladatuk közepette is – munkatársaink lettek.

Köszönet a debreceni plébánosoknak, a püspöki aula papjainak és civil munkatársainak mindenkor készséges és elkötelezett segítségükért.

A források felkutatása során kiemelkedő értékű segítségükkel vívták ki őszinte elismerésünket:

Antaliné Hujter Szilvia

Dr. Kovács Pál Megyei Könyvtár és
Közösségi Tér (Győr)

Bognár István plébános
és Stagné Hajtó Szilvia irodavezető
Bécsiné Kléri Ágota

Árpádházi Szent Margit Plébánia (Sopron)
Méliusz Juhász Péter Könyvtár.
Helytörténeti Gyűjtemény és Fotótár
(Debrecen)

Kazinczy István gyűjteményvezető

Körösladányi Helytörténeti Gyűjtemények
Háza (Körösladány)

Kovács Gergely levéltáros
és Uri Sándorné ny. főlevéltáros

Magyar Nemzeti Levéltár Hajdú-Bihar
Megyei Levéltára (Debrecen)

Korompai Balázs és
Szabó Anna Viola

Déri Múzeum. Történeti Gyűjtemény.
Fotótár. (Debrecen)

Rafaelné Szabó Julianna

Körösladányi ÁMK
Dr. Asztalos Miklós Művelődési Háza,
Könyvtára és Helytörténeti Gyűjteménye
(Körösladány)

Síposné Major Erika könyvtárvezető Nyugat-magyarországi Egyetem Apáczai
Csere János Kar Könyvtára (Győr)

A rendelkezésünkre bocsátott képekért, szövegekért az alábbi intézményeknek,
illetve vezetőiknek tartozunk köszönettel:

Boldogasszony Iskolánővérek debreceni rendházának archívuma (Debrecen)
Déri Múzeum (Debrecen)
Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény Levéltára (Vasvár)
Magyar Ferences Könyvtár és Levéltár (Budapest)
Magyar Nemzeti Levéltár Hajdú-Bihar Megyei Levéltára (Debrecen)
Magyar Nemzeti Múzeum. Történeti Fényképtár. (Budapest)
Méliusz Juhász Péter Könyvtár. Helytörténeti Gyűjtemény és Fotótár (Debrecen)
Országos Széchényi Könyvtár. Térképtár (Budapest)
Piarista Múzeum. Ötvös Gyűjtemény. Fényképgyűjtemény (Budapest)
Piarista Rend Magyar Tartománya Központi Levéltára (Budapest)
Szent István Társulat (Budapest)
Veszprémi Érseki és Főkáptalani Levéltár (Veszprém)
Zempléni Múzeum (Szerencs)

Álláspontom kialakításában minden problémás esetben számíthattam dr. Beke Margit
M. Adéla SSND, dr. Keresztesné dr. Várhelyi Ilona, dr. Mudrák József és dr. Surányi Béla
őszinte véleménynyilvánítására. Köszönet nekik érte!

A rengeteg adat és adathordozó közötti biztos eligazodásban, rendjük kialakításában
és megőzésében kolléganőm, Gyarmati Barnáné volt megbízható és állhatatos segítőm.

Nagyra értékeljük Havas Lászlóné és Géczy M. Erzsébet SSND nyelvi lektorálás
során nyújtott lelkes, áldozatos és hatékony fáradozásait.

És mindazok, akik e könyv megalkotásában bármi más módon aktív részesek
voltak, bár nevük itt nincs felsorolva: legyenek tudatában annak, hogy nélkülük, illetve
közreműködésük nélkül e könyv és mi magunk is szegényebbek lennénk. Köszönjük,
hogy segítségükkel megtiszteltek minket! Mindnyájuk önzetlen segítségéért hálásak
vagyunk.

Takács József

TARTALOMJEGYZÉK

AJÁNLÁS	7
SZERKESZTŐI ELŐSZÓ.....	9
TARTALOMJEGYZÉK.....	13
RÖVIDÍTÉSEK.....	21
TERÜLETI VISZONYOK 1715-TŐL.....	27
KRONOLÓGIA	33
FORRÁSOK. VÁLOGATOTT DOKUMENTUMOK	201
1. 1715. évi CVIII. törvénycikk Debrecen felvétele a királyi és szabad városok közé.....	202
2. VI. (III.) Károly császár és magyar király Debrecen városához intézett parancsa a katolikus plébánia és a ferencesek telkének kijelölésére. Bécs, 1716. március 22.....	203
3. A piarista kollégium alapítása. 1719.....	206
4. A debreceni tűzvész és a piaristák 1719–1720.....	211
5. Csodás jelenés a Szent Anna kápolnában 1725. december 27.	213
6. Gr. Csáky Imre bíboros rendelkező okirata a debreceni plébánia piarista rendnek történő átadásáról és a plébános kinevezéséről Budafok, 1730. június 28.....	223
7. A Szent Anna templom konzekrálási okmánya 1746. június 5.	228
8. Kozma Egyed OFM utolsó prédikációja a ferencesek Debrecenből való kényszerű távozása előtt, húsvét vasárnap. 1788. március 23.....	229
9. Fogarasy Mihály címzetes püspök, váradi kanonok ünnepi beszéde a Teréziánium katolikus árvaház megnyitása alkalmából. 1863. június 28.	239
10. Özv. Svetits Mátyásné, Krojanitz (Krujanitz) Anna végrendelete Debrecen, 1882. január 15.	244

11. Debrecen szab. kir. város feltételekhez kötött hozzájárulása a piarista főgimnázium létesítéséhez. Debrecen, 1898. január. 27.....	248
12. A Szent László Dalegylet alapszabálya Debrecen, 1899. december 26.....	250
13. A piarista főgimnázium építésén dolgozó munkások emlékirata Debrecen, 1902. szeptember 20.....	260
14. A Reichmann-féle piarista gimnáziumi segélyalapítvány alapítólevele Debrecen, 1905. május 15.....	261
15. Dr. Lindenberger János apostoli kormányzóvá történő kinevezési okmánya Budapest, 1929. július 17.....	263
16. Köszönőlevél dr. Láng Nándornak a Szent Imre Év egyházmegyei bizottsági elnökként végzett közreműködésért. Budapest, 1930. augusztus	264
17. Jézus Szíve-templom alapköökmánya [Debrecen] 1935. június 10.	265
18. A Szent István templom Szent István harangjának leírása. 1938.	265
19. A Jézus szíve templom harangjainak leírása. 1938.	266
20. A Szent Anna plébánia területi felosztása. Szatmár, 1942. május 21.	268
21. Scheffler János püspök levele Badalik Bertalan OP tartományfőnökhöz, melyben Debrecenbe hívja a domonkosokat Nagyvárad, 1942. júl. 10.....	272
22. A Szent Anna templom leltára. 1942. július 27.	274
23. A rendi plébániák ellátására érkező domonkos és ferences szerzetesek fogadása Debrecenben. 1942. október 11.....	282

24. A debreceni domonkos rendház részére nyújtott adományok és ajándékozóiak 1942. december 13.	283
25. A nagyváradai latin szertartású püspökség körlevele a harangok igénybevételéről Nagyvárad, 1943. február 25.	284
26. Adatközlés az Ipari Anyaghivatalnak a Szent István és a Jézus Szíve templomok harangjairól Debrecen, 1943. március 3.	286
27. Kiss Szaléz OFM plébános beszámolója a Szent István plébánia lelkipásztori helyzetéről. Debrecen, 1944. február 4.	287
28. A Szent István plébánia kérelme a MÁV Gépjavító Műhely Üzembizottságához a bombázások során sértetlenül maradt kereszt felállítása végett Debrecen, 1946. május 15.	290
29. Mindszenty József bíboros, hercegprímás beszéde az Arany Bikában a katolikus egyházközségek hangversenyén. 1946. november 30.	291
30. Mészáros Ede latinprofesszor, a debreceni egyetemi r. kat. Szent László Kör tanárelnökének Mindszenty József esztergomi érsek, hercegprímás debreceni látogatása alkalmával elmondott üdvözlő beszéde. 1946. december 1.	293
31. A debreceni plébániák 1954. évi statisztikai jelentése az Egyházmegyei Főhatóság részére. 1955. január	295
32. A Szent László templom alapkőokmánya. Debrecen, 1982. március 28.	300
33. Dr. Udvardy József csanádi püspök szentbeszéde a Szent László templom alapkőletétele alkalmával. 1982. március 28.	301

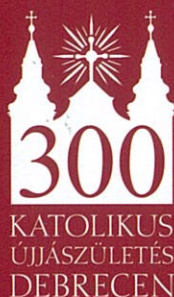
34. II. János Pál pápa beszéde a ref. Nagytemplomban. 1991. augusztus 18.	305
35. Pápai dekrétum a magyar egyházmegyék területi rendezéséről és az új püspökségek alapításáról. (Kivonatosszöveg) Róma, 1993. május 31.....	310
36. Bosák Nándor püspöki kinevezési bullája Róma, 1993. május 31.....	314
37. A 300 éves emlékévkéghirdetése Debrecen, 2014. november 30.	316
1945 UTÁN ÁLLAMILAG FELSZÁMOLT DEBRECENI RÓM.KAT. EGYESÜLETEK	317
ARCHONTOLÓGIA	325
A KATOLIKUSOK MÚLTJA DEBRECENBEN. VÁLOGATOTT HELYTÖRTÉNETI BIBLIOGRÁFIA.....	339
JELES KATOLIKUSOK DEBRECEN 300 ÉVES MÚLTJÁBÓL. ÉLETRAJZOK.....	369
Bakó János választott püspök 1660 –1720.....	370
Balás Károly István mérnök, MÁV üzletigazgató 1873 – 1936.....	371
Barta János irodalomtörténész, akadémikus, egyetemi tanár 1901– 1988.....	374
Bánáss László püspök 1888– 1949.....	377
Bánszki Tamás grafikus-, szobrász-, festőművész, gimnáziumi tanár 1892–1971.....	382
Bátori József OSchP gimnáziumi tanár, viceprovinciális 1900–1975.....	385
Berényi Dénes fizikus, akadémikus, címzetes egyetemi tanár 1928–2012.....	388
Borosy András történész, levéltáros 1922–2011.....	392

Bosfort (Bosefort), François báró altábornagy 1715 –1775.....	395
Bozóky Ferenc, pilismaróti jogász, egyetemi tanár 1886– 1961.....	398
Bulányi György OSchP piarista tanár 1919– 2010.....	400
Giovanni Battista Carlone építész 1682 –1747.....	403
Chilkó (Chilko) László áldozópap 1848–1917	406
Csáky Imre, körösszegi és adorfáni gróf érsek, bíboros 1672– 1732.....	409
Csáky Miklós József, körösszegi és adorfáni gróf hercegprímás –érsek 1698–1757.....	414
Déri Frigyes textilipari vállalkozó, műgyűjtő 1852– 1924.....	418
Düppong Mária Wilhelmina SSND középiskolai tanár, gimnáziumigazgató 1889–1975.....	422
Faddy Othmár Ágoston OFM plébános 1909– 2003.....	424
Fáy János, Fáji polgármester 1773– 1833.....	428
Forrai Magdolna Mária Gregória SSND középiskolai énektanár, karnagy 1918– 1983.....	430
Gaál Károly, vitéz egyetemi jogi kari irodaigazgató 1876– 1934	432
Géczy István jogász, kertészeti szakmunkás 1911– 2004.....	433
Görömbei András irodalomtörténész,akadémikus, egyetemi tanár 1945– 2013.....	436
Havas László klasszika-filológus, egyetemi tanár 1939–2014.....	439

Jost Ferenc építészmérnök 1901 – 1957	443
Juhász Kálmán László OP plébános 1894–1953.....	445
Kádár Zoltán művészettörténész, régész , egyetemi tanár 1915–2003.....	449
Kálmán Béla nyelvész, akadémikus, egyetemi tanár 1913– 1997.....	453
Kiss Lajos nyelvész, helynévkutató, egyetemi tanár 1922–2003.....	455
Kiss László áldozópap, gimnáziumi igazgató 1910–1992.....	457
Kiss Szaléz OFM plébános 1904–1946.....	461
Kontsek László kereskedő 1894–1959.....	464
Kozma Egyed OFM orgonista, kórusvezető 1735-1740 körül – 1795.....	466
Kricsfalusy Ferenc plébános 1777– 1836.....	468
Krupa Kolumbán Sándor OFM lelkipásztor 1907–2002.....	471
Lakatos Ferenc („Ferike”) sekrestyés 1923–2006	474
Láng Nándor régész, akadémikus, egyetemi tanár 1871–1952	476
Lindenberger János apostoli kormányzó 1869–1951.....	479
Liszt Nándor vármegyei tiszti főorvos, orvosetnográfus 1865 – 1932.....	482
Mándoki Ernő OSchP gimnáziumi tanár, kórusvezető 1919–1970.....	485

Mellau Márton pápai prelátus, tanügyi főtanácsos	
1884–1961	488
Mészáros Ede, vitéz klasszika filológus, egyetemi tanár	
1889–1964.....	491
Milleker Rezső földrajztudós, egyetemi tanár	
1887–1945.....	493
Niklai Ádám költő	
1924–1985.....	495
Orosz Zsigmond (Sigismundus ab Angelo Custode) OSchP tartományfőnök	
1717–1782.....	497
Perczel Dénes építészmérnök	
1929–2013.....	501
Pohl Ferenc városi főkertész	
1883–1961	504
Pongrácz Zoltán karmester, zeneszerző	
1912– 2007.....	506
Povolni (Povolny) Ferenc építőmester	
1777–1847.....	508
Ruffy-Varga Kálmán gazdasz, gazdasági akadémiai tanár	
1871– 1942.....	511
Schlauch Lőrinc püspök, bíboros	
1824– 1902.....	516
Schleich (1933-ig Dercze)Lajos főiskolai tanár	
1903–1995.....	517
Simonyi József, báró ezredes	
1771– 1832.....	519
Spieß Silvio von Braccioforte ezredes	
1867–1915.....	522
Stetka Éva költő	
1931–1999.....	525
Stillmungusz Mária Margit SSND középiskolai tanár, intézeti főnöknő	
1856–1930	528

Svetits Mátyás kereskedelmi- és iparkamarai elnök 1792–1868 és felesége, Kujanitz (Krujanitz) Anna 1802.– 1882.....	532
Szabó Dezső történész, akadémikus, egyetemi tanár 1882–1966.....	535
Széchenyi Miklós, sárvári és felsővidéki gróf püspök 1868– 1923.....	537
Szlopnyai (Szlopnay) Elek (Alexius a Resurrectione Domini) OSchP tartományfőnök 1690– 1752.....	541
Szobonya Eszter M. Jolánta SSND középiskolai tanár, tartományfőnöknő 1930–2014.....	545
Tholdi Molnár Péter plébános 1781–1863.....	549
Török Jenő OSchP gimnáziumi tanár, könyvkiadó 1908–1983.....	552
Udvardy József püspök 1911–2000.....	556
Vasváry József repüléstörténeti kutató 1924–2006.....	558
Vidoni János, lovag szalámigyáros 1883–1976.....	561
Wolafka Nándor választott püspök, intézetigazgató 1852–1906.....	565
KÉPI DOKUMENTÁCIÓ.....	569
CONTENTS	729
NÉVMUTATÓ.....	739

A 16. század közepére a katolikus vallásgyakorlatot a kálvinizmus kiszorította Debrecenből. A régi egyházi ingatlanokat, köztük a gótikus Szent András-templomot a protestánsok vették használatba. A város egészen 1715-ig helyi rendeletekkel védekezett a katolikusok visszatérése ellen. Ekkor azonban a szabad királyi városi jogok törvénybe iktatása érdekében és Csáky Imre, váradi püspök országgyűlési tevékenysége révén újrászerveződhetett a katolikus hitélet. Ennek első lépése éppen 300 évvel ezelőtt a plébánia-alapítás volt. Csáky Imre kalocsai érsekként és bíborosként is szíven viselte a templom felépítését, ezért a piarista rendre bízta az ügyet. A kegyesrendi szerzetesek már 1719-ben iskolát nyitottak, majd Csáky anyagi segítségével felépítették és berendezték a barokk Szent Anna-templomot, amely a bíboros végső nyughelye is lett.

Az újjászületés 300 éves folyamata máig tart. A 19. sz. végén a katolikus leánynevelés intézményesült, a 20. sz. első felében két új templom épült. A fejlődés új korszakát nyitotta meg II. János Pál pápa 1991. augusztus 18-i látogatása. 1993-ban Debrecen lett az új egyházmegye székhelye.

A kezünkben tartott kötet sokféle módon igyekszik dokumentálni a debreceni katolikusok 300 éves múltját és hozzájárulásukat a város szellemi és anyagi fejlődéséhez. Az utóbbi három évszázad katolikus eseményeinek és neves személyiségeinek sora kiegészítésre, folytatásra ösztönzi mai és jövőbeni olvasóit.

By the middle of the 16th century Calvinism had superseded Catholic religious practice in Debrecen. Old church property such as the gothic St. Andrew's church was taken over by the Protestants. Up until 1715 the town imposed its own regulations against the return of Catholics. It was then that for the sake of the ratification of Debrecen's status as a free royal town and thanks to the Bishop of Várad Imre Csáky's activity in Parliament, Catholic life had a chance to be reorganised. The first step, exactly 300 years ago, was the foundation of a parish. As the Archbishop of Kalocsa and a cardinal, Csáky had the construction of the church at heart, and therefore he entrusted the Piarist order with the project. The Piarist monks opened a school as early as 1719 and with Csáky's generous financial help they built up and furnished St. Anna's church in baroque style. That was the building where later the cardinal himself was buried.

The 300-year long revival of the Catholic church is still in progress. A Catholic girls' school was established in the late 19th century and two new churches were built in the early 20th century. The visit of Pope John Paul II on 18 August, 1991 opened a new era of development. In 1993 Debrecen became the seat of the newly established diocese, and afterwards new Catholic parishes, churches and institutions were founded.

The present volume attempts to give a comprehensive picture of the 300-year long history of Debrecen's Catholic population and their contribution to the town's spiritual and material development. The long list of Catholic events and distinguished personalities prompts present and future readers alike to follow suit (Table of contents on page 729).

5800F